

Ващук Олеся Петрівна,
голова Ради молодих учених
при МОН України, професор кафедри
криміналістики Національного університету
«Одеська юридична академія», доктор
юридичних наук, доцент

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС СПЕЦІАЛІСТА З НЕВЕРБАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Процесуальний статус спеціаліста з невербальної інформації в кримінальному провадженні не відрізняється від процесуального статусу будь-якого іншого спеціаліста та регламентується рядом норм КПК України, що дає можливість поділити їх за значенням у дві великі групи: загальну та окрему. В рамках цієї доповіді, будуть розглядатися норми КПК України загальної групи щодо процесуального статусу спеціаліста з невербальної інформації в кримінальному провадженні.

1. П. 25 ч. 1 ст. 3 КПК України визначено, що учасником кримінального провадження є спеціаліст, тобто це може бути і спеціаліст з невербальної інформації.

2. Спеціаліст з невербальної інформації – це особа, яка володіє спеціальними знаннями/навичками, може надавати консультації та висновки під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок з невербальної інформації (ч. 1 ст. 71 КПК України), він може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонам кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду, а також для надання висновків у випадках, передбачених п. 7 ч. 4 ст. 71 (ч. 2 ст. 71 КПК України). Закріплено, що сторони кримінального провадження мають право під час судового розгляду заявляти клопотання про залучення спеціаліста з невербальної інформації або використання його пояснень і допомоги (ч. 3 ст. 71 КПК України).

3. Спеціаліст з невербальної інформації має право: 1) ставити запитання учасникам процесуальної дії з дозволу сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду; 2) користуватися технічними засобами, приладами та спеціальним обладнанням; 3) звертати увагу сторони кримінального провадження, яка його залучила, або суду на характерні обставини чи особливості речей і документів; 4) викладати у висновку відомості, що мають значення для кримінального провадження і щодо яких йому не були поставлені запитання; 5) знайомитися з протоколами процесуальних дій, в яких він брав участь, і подавати до них зауваження; 6) одержувати винагороду за виконану роботу та відшкодування витрат, пов'язаних із його залученням до кримінального провадження; 7) заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом; 8) надавати висновки з питань, що

належать до сфери його знань, під час досудового розслідування кримінальних проступків, у тому числі у випадках, передбачених ч. 3 ст. 214 КПК України (ч. 4 ст. 71 КПК України).

4. Спеціаліст з невербальної інформації зобов'язаний: 1) прибути за викликом до слідчого, дільничого, прокурора, суду і мати при собі необхідні технічне обладнання, пристрої та прилади; 2) виконувати вказівки сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду та давати пояснення з поставлених запитань; 3) не розголошувати відомості, які безпосередньо стосуються суті кримінального провадження та процесуальних дій, що здійснюються (здійснювалися) під час нього, і які стали відомі спеціалісту у зв'язку з виконанням його обов'язків; 4) заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених КПК України (ч. 5 ст. 71 КПК України).

5. Ст. 72 КПК України визначає відповідальність спеціаліста з невербальної інформації. Так, у разі неприбуття до суду без поважних причин або неповідомлення про причини неприбуття на спеціаліста з невербальної інформації судом покладаються всі витрати, пов'язані з оголошенням перерви в судовому засіданні (ч. 1 ст. 72 КПК України) та за завідомо неправдивих висновків спеціаліст з невербальної інформації також несе відповідальність, встановлену законом (ч. 2 ст. 72 КПК України).

Отже, процесуальними формами участі спеціаліста з невербальної інформації в кримінальному провадженні є участь у процесуальних діях, дача пояснень і показань, надання висновків і консультацій. З криміналістичної точки зору всі ці форми мають свої особливості в залежності від:

- мети залучення спеціаліста з невербальної інформації (реалізації в кримінальному провадженні можливостей, які дає застосування спеціальних знань з невербальної інформації для встановлення істини у кримінальному провадженні);

- завдань, які вирішуються спеціалістом з невербальної інформації в межах його участі в кримінальному провадженні (надання технічної і консультативної допомоги учасникам кримінального провадження та забезпечення прав учасників кримінального провадження у передбачених КПК України випадках);

- функцій спеціаліста з невербальної інформації (участь у процесуальних діях, надання письмових консультацій і висновків сторонам кримінального провадження і дача показань з питань, що вимагають застосування спеціальних знань з невербальної інформації);

- принципів участі спеціаліста з невербальної інформації у кримінальному провадженні (компетентність, незалежність і незацікавленість у ході та результаті кримінального провадження).

Таким чином, метою залучення спеціаліста з невербальної інформації під час кримінального провадження є одержання консультацій, висновків та надання ним технічної допомоги. Процесуальний статус спеціаліста з невербальної інформації є комплексним поняттям, що

представляє собою законодавчо регламентовану сукупність прав, обов'язків, відповідальності і процесуальних гарантій діяльності спеціаліста з невербальної інформації як учасника кримінального провадження, засновану на цілях, завданнях, функціях та принципах його залучення у кримінальному провадженні.

Гора Ірина Віталіївна,
провідний науковий співробітник
Науково-організаційного центру
Національної академії Служби безпеки
України, доктор юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУДОВО-МИСТЕЦТВОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Судова мистецтвознавча експертиза є процесуальною формою використання спеціальних мистецтвознавчих знань в судочинстві. В результаті її проведення органами досудового розслідування й судом отримується нова інформація, яка має доказове значення і яка не може бути отримана іншим процесуальним шляхом. Сьогодні така експертиза призначається практично в усіх видах судочинства, зокрема: в цивільному процесі – в майновому праві, майнових спорах, авторському праві; в адміністративному – у випадках незаконного переміщення через кордон культурних цінностей, їхнього неповернення в державу; в господарському процесі – у випадках встановлення вартості об'єктів (предметів, мистецтва та архітектурних пам'яток, які є предметом охорони держави), що перебувають у власності юридичних осіб; у випадках невиконання договірних зобов'язань, пов'язаних з продажем творів мистецтва, спорів, що стосуються захисту, оренди й страхування творів живопису, графіки; спорів, що торкаються захисту, оренди, авторського права юридичних осіб тощо.

Специфічною стороною судово-мистецтвознавчої експертизи є дослідження власних (невіддільних) суттєвих сталих ознак предметів мистецтва й архітектури, що мають потенційно фактичний характер, які сприяють визначенню історико-культурного та художнього статусу об'єкта судово-мистецтвознавчої експертизи. Основними завданнями цього виду експертизи є атрибуція досліджуваного твору, предмета або речі, тобто визначення часу, місця та інших обставин його створення, встановлення його справжності, культурної цінності, інколи – встановлення конкретного автора чи авторів твору. Іншими словами, така експертиза проводиться з метою встановлення наявності або відсутності можливості віднесення витворів мистецтва до спадщини певного або іншого автора, визначення ступеню схоронності предмета, наявності або відсутності реставраційних робіт, визначення належності до певного періоду часу, а також для встановлення того, чи є досліджуваний предмет культурною, історичною, науковою, художньою, археологічною або іншою цінністю.